

Rolnummer 2329
Arrest nr. 22/2003 van 12 februari 2003

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vraag betreffende artikel 21 van de wetten op de vergoedingspensioenen, samengeordend op 5 oktober 1948, vóór de wijziging ervan bij de wet van 17 juli 1991, en artikel 22 van dezelfde samengeordende wetten, zoals vervangen bij de wet van 7 juni 1989 «houdende instelling van nieuwe maatregelen van de oorlogsslachtoffers », gesteld door de Raad van State.

Het Arbitragehof,

samengesteld uit de voorzitters M. Melchior en A. Arts, en de rechters L. François, P. Martens, M. Bossuyt, A. Alen en J.-P. Moerman, bijgestaan door de griffier L. Potoms, onder voorzitterschap van voorzitter M. Melchior,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. *Onderwerp van de prejudiciële vraag*

Bij arrest nr. 102.425 van 8 januari 2002 in zake de Belgische Staat tegen X, waarvan de expeditie ter griffie van het Arbitragehof is ingekomen op 24 januari 2002, heeft de Raad van State de volgende prejudiciële vraag gesteld :

« Schenden artikel 21 van de wetten op de vergoedingspensioenen, samengeordend op 5 oktober 1948, zoals van toepassing vóór de wijziging ervan bij artikel 2 van de wet van 17 juli 1991, wat het vergoedingspensioen voor de langstlevende echtgenoot van een invalide militair betreft, en artikel 22 van dezelfde samengeordende wetten, vervangen en gewijzigd bij de artikelen 9, 1°, en 19 van de wet van 7 juni 1989 'houdende instelling van nieuwe maatregelen van de oorlogsslachtoffers', *junctis*, enerzijds, artikel 1 van de wet van 24 april 1958 tot toekenning, onder sommige voorwaarden, van een pensioen aan de weduwen die na het schadelijk feit in het huwelijk zijn getreden met een gerechtigde van de wetten op de vergoedingspensioenen, tot het instellen van een strijdersrente en een gevangenschapsrente ten voordele van de strijders, de politieke gevangenen en de krijgsgevangenen van 1940-1945 en ter verwezenlijking van sommige aanpassingen inzake frontstrepen, gewijzigd bij artikel 13 van de wet van 17 juli 1975 tot wijziging en aanvulling van de wetgeving betreffende de oorlogspensioenen en -renten, en van de wetgeving betreffende de rustpensioenen van de personeelsleden van de openbare sector, bij artikel 17 van de wet van 9 juli 1976 tot wijziging en aanvulling van de wetgeving betreffende de oorlogspensioenen en -renten en de als pensioen geldende tegemoetkoming ten behoeve van zekere gewezen militairen en tot aanpassing van de wetgeving betreffende vermelde pensioenen en renten aan sommige gewijzigde artikelen van het Burgerlijk Wetboek en het Gerechtelijk Wetboek, en bij artikel 10, 1°, van de wet van 7 juni 1989 'houdende instelling van nieuwe maatregelen van de oorlogsslachtoffers', en, anderzijds, artikel 15 van de wet van 4 juni 1982 tot wijziging van de pensioenregeling der oorlogsweduwen, gewijzigd bij de artikelen 23, 3°, en 27, 10°, van de wet van 7 juni 1989 'houdende instelling van nieuwe maatregelen van de oorlogsslachtoffers' alsook bij artikel 31 van de wet van 18 mei 1998 tot wijziging van de wetgeving betreffende de oorlogspensioenen en -renten, de artikelen 10 en 11 van de Grondwet in zoverre de voormelde bepalingen niet hetzelfde pensioen toekennen aan de langstlevende echtgenoten van een vóór 1 januari 1982 overleden oorlogsinvalide naargelang het huwelijk werd gesloten vóór of na het schadelijke feit dat de oorzaak van de invaliditeit is ? »

II. *De feiten en de rechtspleging in het bodemgeskil*

De Belgische Staat heeft voor de Raad van State de vernietiging van een beslissing van de Commissie van beroep voor vergoedingspensioenen gevorderd.

Een middel is afgeleid uit artikel 21 van de wetten op de vergoedingspensioenen, samengeordend op 5 oktober 1948, in zoverre dat artikel als rechtsgrond heeft gediend voor de toekenning van een vergoedingspensioen aan de tegenpartij (de weduwe van een krijgsgevangene 1940-1945), hoewel die bepaling de toekenning van een vergoedingspensioen aan de langstlevende echtgenoten van oorlogsinvaliden enkel zou toestaan aan diegenen onder hen die vóór het schadelijke feit dat aan de oorsprong ligt van het overlijden van de oorlogsinvalide, in het huwelijk zijn getreden, wat niet het geval is voor de tegenpartij, die immers pas na het schadelijke feit dat aan de oorsprong ligt van het overlijden van de laatstgenoemde, in het huwelijk is getreden.

De tegenpartij heeft de Raad van State verzocht aan het Hof een prejudiciële vraag te stellen en het hoge administratieve rechtscollege heeft in de hierboven vermelde bewoordingen dat verzoek ingewilligd. De Raad van State heeft willen verwijzen naar artikel 15 van de wet van 4 juni 1982 tot wijziging van de pensioenregeling der oorlogsweduwen (die de tegenpartij niet had beoogd in de door haar voorgestelde vraag) teneinde duidelijk te doen blijken dat de prejudiciële vraag, ten aanzien van haar onderwerp, strikt en uitsluitend verband houdt met de categorie van de langstlevende echtgenoten van oorlogsinvaliden die vóór 1 januari 1982 zijn overleden. In dat opzicht verduidelijkt de Raad van State dat het die wet is die de tot op dat ogenblik bestaande verschillende regelingen inzake de vergoedingspensioenen ten gunste van de langstlevende echtgenoten van oorlogsinvaliden eenvormig heeft gemaakt door de langstlevende echtgenoten van oorlogsinvaliden die vanaf 1 januari 1982 zijn overleden, een identiek vergoedingspensioen toe te kennen zonder dat nog een onderscheid hoeft te worden gemaakt naargelang de betrokken langstlevende echtgenoten vóór of na het schadelijke feit dat aan de oorsprong ligt van de invaliditeit, met de oorlogsinvalide in het huwelijk zijn getreden.

III. *De rechtspleging voor het Hof*

Bij beschikking van 24 januari 2002 heeft de voorzitter in functie de rechters van de zetel aangewezen overeenkomstig de artikelen 58 en 59 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof.

De rechters-verslaggevers hebben geoordeeld dat er geen aanleiding was om artikel 71 of 72 van de organieke wet toe te passen.

Van de verwijzingsbeslissing is kennisgegeven overeenkomstig artikel 77 van de organieke wet bij op 5 maart 2002 ter post aangetekende brieven.

Het bij artikel 74 van de organieke wet voorgeschreven bericht is bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 29 maart 2002.

Memories zijn ingediend door :

- G. Moonen, wonende te 6010 Charleroi, rue du Congo 58, bij op 16 april 2002 ter post aangetekende brief;
- de Ministerraad, Wetstraat 16, 1000 Brussel, bij op 19 april 2002 ter post aangetekende brief.

Van die memories is kennisgegeven overeenkomstig artikel 89 van de organieke wet bij op 8 mei 2002 ter post aangetekende brieven.

Memories van antwoord zijn ingediend door :

- G. Moonen, bij op 4 juni 2002 ter post aangetekende brief;
- de Ministerraad, bij op 7 juni 2002 ter post aangetekende brief.

Bij beschikkingen van 27 juni 2002 en 19 december 2002, heeft het Hof de termijn waarbinnen het arrest moet worden gewezen, verlengd tot respectievelijk 24 januari 2003 en 24 juli 2003.

Bij beschikking van 9 oktober 2002 heeft het Hof de zaak in gereedheid verklaard en de dag van de terechtzitting bepaald op 6 november 2002.

Van die beschikking is kennisgegeven aan de partijen en hun advocaten bij op 11 oktober 2002 ter post aangetekende brieven.

Op de openbare terechtzitting van 6 november 2002 :

- zijn verschenen :

. Mr. B. Gribomont, advocaat bij de balie te Brussel, voor G. Moonen;

. Mr. N. Cahen en Mr. P.-O. de Broux, advocaten bij de balie te Brussel, voor de Ministerraad;

- hebben de rechters-verslaggevers L. François en M. Bossuyt verslag uitgebracht;

- zijn de voornoemde advocaten gehoord;

- is de zaak in beraad genomen.

De rechtspleging is gevoerd overeenkomstig de artikelen 62 en volgende van de organieke wet, die betrekking hebben op het gebruik van de talen voor het Hof.

IV. *In rechte*

- A -

A.1.1. De tegenpartij voor de Raad van State herinnert aan de antecedenten van de rechtspleging en aan het onderwerp van de in het geding zijnde wetsbepalingen. Daaruit leidt zij af dat artikel 21 van de samengeordende wetten op de vergoedingspensioenen, vóór de wijziging ervan bij de wet van 17 juli 1991, in combinatie met artikel 1 van de wet van 24 april 1958 zoals van toepassing op de datum van de bestreden beslissing, tot gevolg heeft dat wanneer het huwelijk dateert van na het schadelijke feit, de langstlevende echtgenoot van een oorlogsinvalide die ten gevolge van het schadelijke feit vóór 1 januari 1982 is overleden, op grond van de wet van 24 april 1958 recht heeft op een vergoedingspensioen dat lager is dan het pensioen dat hij op grond van de artikelen 21 en 22 van de samengeordende wetten op de vergoedingspensioenen had kunnen verkrijgen indien zijn huwelijk dateerde van vóór het schadelijke feit.

A.1.2. Volgens de tegenpartij voor de Raad van State berust dat verschil in behandeling niet op een redelijke verantwoording die in verhouding met het beoogde doel staat.

Het argument dat de regeling inzake de oorlogspensioenen ertoe zou strekken een vorm van nationale erkenning te verzekeren en dat, vanuit dat standpunt, de vergoeding groter zou zijn voor de langstlevende echtgenoten van oorlogsinvaliden die vóór het schadelijke feit gehuwd waren en van wie de verdiensten groter zouden worden geacht, is niet ter zake dienend want men ziet niet in in welk opzicht het feit dat zij op een eerder tijdstip in het huwelijk zijn getreden, een grotere nationale erkenning zou verantwoorden.

A.1.3. Met de totstandkoming van de wet van 17 juli 1991 heeft de wetgever zelf dat onderscheid afgeschaft vermits hij ervan uitging dat de meeste dienstplichtigen « in vreedstijd » hun militaire dienstplicht vervulden terwijl ze nog niet gehuwd waren. Veel dienstplichtigen « in oorlogstijd » hebben evenwel het einde van de oorlog afgewacht alvorens in het huwelijk te treden.

A.1.4. Op dezelfde wijze heeft de wetgever dat onderscheid afgeschaft met de totstandkoming van de wet van 4 juni 1982. Sinds de inwerkingtreding van artikel 23, 3°, van de wet van 7 juni 1989, waarbij artikel 15, § 2, van de voormelde wet van 1982 werd opgeheven, kan de tegenpartij weliswaar het voordeel van de bepalingen ervan genieten; toch blijft de bij de wetten van 1948 en 1958, die eveneens op haar van toepassing zijn, in het leven geroepen discriminatie bestaan.

Immers, de wet van 4 juni 1982 verleent de langstlevende echtgenoot van een oorlogsinvalide geen pensioen indien hij gedurende het jaar dat aan zijn overlijden voorafgaat, geen vergoedingspensioen heeft genoten of kent hem slechts een symbolisch pensioen toe zoals het pensioen dat de betrokkene op grond van artikel 17, § 2, ervan geniet.

De doelstelling van de wet van 4 juni 1982 bestond erin de langstlevende echtgenoten van militaire oorlogsinvaliden die als dusdanig vóór hun overlijden werden erkend en die gedurende een periode van een jaar die aan hun overlijden voorafging, op basis van de samengeordende wetten op de vergoedingspensioenen een vergoedingspensioen genoten, een pensioen van langstlevende echtgenoot te verzekeren zonder dat het verband tussen de invaliditeit en het overlijden moest vaststaan. Het bedrag van het pensioen van de langstlevende echtgenoot is afhankelijk van de invaliditeitsgraad die de invalide militair tijdens zijn leven werd toegekend. De wetgever heeft verondersteld dat « men zich redelijk kan indenken dat, in de meeste situaties, hoe groter de invaliditeit was, hoe beslissender haar invloed als oorzaak van het overlijden heeft moeten zijn » (*Parl. St.*, Senaat, 1980-1981, nr. 733/1, p. 2).

De bij de wet van 4 juni 1982 ingevoerde regeling heeft tot gevolg dat, wanneer de oorlogsinvalide tijdens zijn leven geen vergoedingspensioen heeft kunnen verkrijgen omdat hij tijdens zijn leven het causaliteitsverband tussen het schadelijke feit en de invaliditeit waardoor hij getroffen werd, niet heeft kunnen aantonen, of dat nu is wegens de moeilijkheid om getuigenissen bijeen te brengen of wegens de toenmalige ontoereikende medische kennis of nog wegens een feitelijke vergissing (zie artikel 40 van de samengeordende wetten op de vergoedingspensioenen), zijn langstlevende echtgenoot geen pensioen zal kunnen genieten.

Te dezen heeft de overleden echtgenoot van de tegenpartij voor de Raad van State, hoewel hij op 25 november 1950 een aanvraag om een vergoedingspensioen wegens de invaliditeit als gevolg van zijn bronchitis had ingediend, tijdens zijn leven het causaliteitsverband tussen het schadelijke feit en de invaliditeit als gevolg van de ziekte waardoor hij getroffen was, niet kunnen aantonen. Dat causaliteitsverband kon pas na zijn overlijden worden aangetoond. Bijgevolg wordt de tegenpartij voor de Raad van State tweemaal bestraft, omdat zij noch op grond van de samengeordende wetten op de vergoedingspensioenen tijdens het leven van haar man het vergoedingspensioen, noch op basis van de wet van 4 juni 1982 na zijn overlijden het pensioen van langstlevende echtgenoot heeft kunnen genieten.

Een dergelijk gevolg is klaarblijkelijk niet evenredig met de door de wetgever nagestreefde doelstelling - die erin bestond de toekenning van een pensioen aan de langstlevende echtgenoot van een oorlogsinvalide te vergemakkelijken en tegelijk het pensioenbedrag af te stemmen op de invaliditeitsgraad (zie parlementaire voorbereiding, *Pasin.* 1982, p. 621). Dat heeft in ieder geval tot gevolg dat de bij de artikelen 21 en 22 van de samengeordende wetten op de vergoedingspensioenen en bij de wet van 24 april 1958 ingevoerde discriminatie geheel actueel blijft.

A.2.1. De Ministerraad herinnert aan de feiten van de zaak en aan het wettelijke kader. In dat opzicht wijst hij erop dat de wetten van 1948 en 1958 een onderscheid hanteren naargelang de weduwen vóór (wet van 1948) of na (wet van 1958) het schadelijke feit dat tot de invaliditeit en vervolgens tot het overlijden heeft geleid, in het huwelijk zijn getreden en dat die twee regelingen voor de erkenning van het recht op een pensioen overigens vereisen dat de weduwe een verband tussen het overlijden van haar man en het aangevoerde oorlogsfeit aantoot. De wet van 1982 stelt geen voorwaarde betreffende de datum van het huwelijk ten opzichte van het schadelijke feit of betreffende het bewijs dat het overlijden het gevolg is van de invaliditeit die tijdens de oorlog werd opgelopen. Zij voert een pensioenbedrag in dat evenredig is met het bedrag van het invaliditeitspensioen van de man via de vaststelling van een vaste verhouding tussen die twee bedragen. Zij voldoet aan voorwaarden en doelstellingen die verschillen van de bij de samengeordende wetten van 5 oktober 1948 ingevoerde regeling, die overigens van kracht blijft voor de gevallen waarin de invalide vóór 1 januari 1982 is overleden. De opheffing van artikel 15, § 2, van die wet bij artikel 23, 3°, van de wet van 7 juni 1989 maakt het mogelijk die regeling op de langstlevende echtgenoten van vóór 1 januari 1982 overleden oorlogsinvaliden toepasselijk te maken. De pensioenregeling van de wetten van 1948 en 1958 werd echter geenszins opgeheven. Die twee regelingen staan immers los van elkaar en, bijgevolg, bestaan zij naast elkaar wanneer de invalide vóór 1 januari 1982 is overleden.

Daaruit besluit de Ministerraad dat thans dus twee pensioenregelingen voor langstlevenden echtgenoten van een vóór 1 januari 1982 overleden oorlogsinvalide gelijktijdig bestaan : de eerste regeling werd ingevoerd bij de samengeordende wetten van 5 oktober 1948 en bij de wet van 24 april 1958. Die regeling, die is voorbehouden aan diegenen die een verband tussen het overlijden en het schadelijke feit kunnen aantonen, maakt het onderscheid tussen de langstlevende echtgenoten die vóór of na het schadelijke feit in het huwelijk zijn getreden : de eerstgenoemden genieten het voordeel van de wetten van 1948 terwijl de laatstgenoemden het voordeel van de wet van 1958 genieten.

De tweede pensioenregeling, die werd ingevoerd bij de wet van 4 juni 1982 en de opeenvolgende wijzigingen ervan, hanteert dat onderscheid niet doch maakt daarentegen de pensioenbedragen eenvormig en legt een verband met het bedrag van het invaliditeitspensioen van de overleden echtgenoot vast.

A.2.2. Volgens de Ministerraad heeft de tegenpartij voor de Raad van State het voordeel van de wet van 1982 na de wijziging ervan bij de wet van 1989 kunnen genieten. Zij heeft het voordeel van de wet van 1958 (waarvan de bedragen voor haar gunstiger zijn) kunnen genieten toen door twee medische deskundigenonderzoeken tussen 1993 en 1995 het verband tussen het overlijden en de invaliditeit van haar echtgenoot kon worden aangetoond. De Ministerraad is van oordeel dat de tegenpartij twee mogelijkheden heeft : ofwel maakt zij aanspraak op de toepassing van de wet van 1982, die geen onderscheid op grond van de datum van het huwelijk ten opzichte van het schadelijke feit meer maakt, maar alsdan moet zij de toepassing van die volledige regeling aanvaarden en dus ook de erin bepaalde bedragen, ofwel vordert zij een pensioen op grond van de vroegere pensioenregeling van de langstlevende echtgenoten van een oorlogsinvalide omdat die regeling, in haar geval, het mogelijk maakt een gunstiger pensioenbedrag te genieten, maar alsdan moet zij ermee instemmen zich te onderwerpen aan de aan die regeling inherente voorwaarden en meer bepaald aan de voorwaarde met betrekking tot de weerslag, op het pensioenbedrag, van de datum van het huwelijk ten opzichte van het schadelijke feit.

A.2.3. De Ministerraad meent dat de wetten van 1948 de situatie van vóór het schadelijke feit gehuwde weduwen op weloverwogen wijze hebben willen bevoordelen, aangezien de meerderheid van de huwelijken die na de oorlogsfeiten werden aangegaan, invaliden betreffen die minder zwaar getroffen waren dan de grote oorlogsslachtoffers. De wet van 1958 erkent weliswaar het nadeel dat werd geleden door de weduwen die na het schadelijke feit in het huwelijk zijn getreden : hoewel de wetgever zich bewust was van het lot van de verloofden van 1939-1940 die de terugkeer van de krijgsgevangenen hebben moeten afwachten alvorens te kunnen huwen, meende hij niet de weduwen van oorlogsinvaliden die vóór of na het schadelijke feit in het huwelijk zijn getreden, op voet van gelijkheid te kunnen behandelen en zij genieten dus een verschillend pensioenbedrag dan de eerstgenoemden. Dat onderscheid werd bovendien in alle wetgevingen van die tijd gehanteerd, of het nu gaat om pensioenen voor de langstlevende echtgenoten van militaire oorlogsinvaliden 1914-1918 of van invaliden.

A.2.4. Volgens de Ministerraad strekt de wet van 1982 ertoe de weduwe van om het even welke oorlogsinvalide, ongeacht de oorzaak van zijn overlijden, de mogelijkheid te bieden op nagenoeg automatische wijze een deel van het pensioen dat haar man genoot, te ontvangen. Immers, het is op dat ogenblik uitermate moeilijk geworden een verband tussen het overlijden van de oorlogsinvalide en zijn invaliditeit aan te tonen, enerzijds, wegens het steeds verder verwijderd zijn van het overlijden ten opzichte van de oorlog en, anderzijds, rekening houdende met de veelheid van factoren die als doodsoorzaak een rol kunnen spelen. Bij de nieuwe pensioenregeling worden de pensioenbedragen dus uitdrukkelijk gekoppeld aan het pensioen dat de oorlogsinvalide tijdens zijn leven genoot. De enige voorwaarde waaraan de langstlevende echtgenoot moet voldoen, is dus dat zijn overleden echtgenoot tijdens zijn leven een pensioen van oorlogsinvalide heeft genoten. Met die wet maakt het doel « herstel van de geleden schade » dus plaats voor het doel de inkomsten te behouden waarover het gezin beschikte vóór het overlijden van de oorlogsinvalide. Bij de wet van 1989 wordt het toepassingsgebied van de wet van 1982 uitgebreid, niet om de vroegere pensioenregeling te vervangen doch om tegemoet te komen aan nieuwe sociale bekommernissen.

A.2.5. De Ministerraad besluit dat, om de grondwettigheid ervan te beoordelen, de artikelen 21 en 22 van de op 5 oktober 1948 samengeordende wetten niet mogen worden gecombineerd met artikel 15 van de wet van 4 juni 1982. Immers, die bepalingen regelen twee concurrerende stelsels die verschillende doelstellingen nastreven, die in een verschillende historische context tot stand zijn gekomen en die hun respectieve begunstigden aan totaal verschillende voorwaarden onderwerpen.

Zij mogen niet met elkaar worden gecombineerd, omdat die stelsels autonoom zijn en elkaar uitsluiten.

A.2.6. In zijn memorie van antwoord bevestigt de Ministerraad dat het door de tegenpartij voor de Raad van State betwiste onderscheid ter zake dienend is. De wetgever heeft gemeend niet alleen dat de weduwen die vóór het schadelijke feit in het huwelijk zijn getreden, op een grotere nationale erkenning recht hadden dan de weduwen die erna zijn gehuwd, maar ook dat de door de eerstgenoemden geleden schade met toepassing van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek een recht op herstel deed ontstaan.

A.2.7. Volgens de Ministerraad is de vergelijking die de tegenpartij voor de Raad van State maakt tussen haar situatie en die van de invalide militairen in vredestijd (rijkswachters, beroepsmilitairen en dienstplichtigen)

niet ter zake dienend, aangezien de situatie van de enen totaal verschilt van de situatie van de anderen. Voor de rijkswachters en de beroepsmilitairen vormen de vergoedingspensioenen het equivalent van een arbeidsongevallenregeling, waarbij meer de nadruk wordt gelegd op het verlies van een beroepsinkomen dan op de vergoeding van een lichamelijk of moreel nadeel. Voor de dienstplichtigen moet rekening worden gehouden met het feit dat de meesten van hen hun dienstplicht op de leeftijd van 18 jaar vervulden, zodat het merendeel nog niet was gehuwd op het ogenblik van het eventuele schadelijke feit. Onder de oorlogsslachtoffers was de situatie uiteraard verschillend, aangezien de mobilisatie op een geheel van diverse leeftijdsklassen sloeg.

Bovendien betreffen de vergoedingspensioenen uit oorlogstijd een merkbaar groter geheel van personen (met inbegrip van burgers, zoals de politiek gevangenen) waarin alle leeftijdsklassen vertegenwoordigd zijn; zij houden rekening met de grotere inspanningen en met het grotere leed in oorlogstijd dan in vreedstijd.

A.2.8. De Ministerraad meent ook dat de vergelijking die de tegenpartij voor de Raad van State maakt tussen haar situatie en die van de gerechtigden van de wet van 1982 niet ter zake dienend is, aangezien die wet aan verschillende doelstellingen tegemoetkomt en veertig jaar na de samengeordende wetten, in een verschillende politieke en sociale context tot stand is gekomen.

A.2.9. De Ministerraad meent ten slotte dat het bestaan van de wet van 1982 in geen verband staat met de zogenaamde discriminerende aard van de samengeordende wetten (vermits de gerechtigden tussen de twee stelsels kunnen kiezen), zodat de tegenpartij voor de Raad van State tevergeefs de eventuele weerslag van het krachtens de eerste wet ontvangen pensioen op de door haar aangeklaagde discriminatie weerlegt (A.1.4).

A.3.1. De tegenpartij voor de Raad van State repliceert dat de echte verantwoording voor de weigering van een pensioen aan de langstlevende echtgenoten van een oorlogsinvalide die na het schadelijke feit is gehuwd of voor de toekenning van een lager pensioen van economische aard is en zij merkt op dat de samengeordende wetten van 11 augustus 1923, in gelijklopende omstandigheden, identieke overlevingspensioenen hadden toegekend, zonder het te dezen in het geding zijnde onderscheid te maken. De parlementaire voorbereiding van de wetten van 4 juni 1982 en 17 juli 1991 tonen aan dat het tevens om budgettaire redenen is dat die wetten enkel in het geval van overlijden na de inwerkingtreding ervan van toepassing zijn.

A.3.2. Zij meent dat het feit dat in een wetgeving onderscheiden in aanmerking worden genomen of worden vastgelegd die, op het tijdstip van de totstandkoming ervan, wegens de toenmalige historische en economische omstandigheden, verantwoord konden lijken, niet tot gevolg heeft dat het niet mogelijk is dat die onderscheiden naderhand in strijd met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet zijn, wegens de evolutie in de economische en sociale situatie van de samenleving. In dat geval heeft de wetgever de verplichting dat te verhelpen, zoals in de arresten nrs. 53/93 en 83/93 wordt beslist. Het in het geding zijnde onderscheid is niet langer in overeenstemming met die evolutie. Immers, de artikelen 21 en 22 van de samengeordende wetten zijn van toepassing op de langstlevende echtgenoten van invalide militairen uit oorlogstijd die vóór 1 januari 1982 zijn overleden, en op de langstlevende echtgenoten van de invalide militairen uit vreedstijd; de situaties van die langstlevende echtgenoten zijn niettemin vergelijkbaar omdat zij allebei gehuwd waren met een militair die tijdens de dienst het slachtoffer van een schadelijk feit is geworden en als gevolg daarvan is overleden. Zij zijn des te meer vergelijkbaar daar de wetgever hen aan dezelfde, bij de artikelen 21 en 22 van de samengeordende wetten op de vergoedingspensioenen ingevoerde vergoedingsregeling heeft onderworpen.

Dezelfde motieven als die welke de wetgever ertoe hebben gebracht de voorwaarde dat het huwelijk vóór het schadelijke feit is gesloten, voor de toekenning van een pensioen aan de langstlevende echtgenoot van een invalide militair uit vreedstijd als onrechtvaardig te beschouwen en de wet van 17 juli 1991 tot wijziging van de wetten op de vergoedingspensioenen, samengeordend op 5 oktober 1948, aan te nemen alsook de wet van 19 mei 1998 tot wijziging ervan, waarbij die voorwaarde wordt afgeschaft, moeten ertoe leiden dat de verlaging met meer dan de helft van het pensioen van de langstlevende echtgenoot van een invalide militair uit oorlogstijd enkel en alleen wegens de posterioriteit van het huwelijk ten opzichte van het schadelijk feit als discriminerend wordt beschouwd.

Het feit dat de vroegere regeling in zekere zin bij wijze van overgangsmaatregel werd behouden, verantwoordt niet dat de erin vervatte discriminaties in stand worden gehouden, in het bijzonder nu de nieuwe regeling (de wet van 4 juni 1982) nog meer discriminerende gevolgen heeft.

- B -

Ten aanzien van de in het geding zijnde bepalingen

B.1.1. De artikelen 21 en 22 van de wetten op de vergoedingspensioenen, samengeordend op 5 oktober 1948, waarop de prejudiciële vraag betrekking heeft, stelden, in de formulering die daaraan werd gegeven bij de in die vraag bedoelde bepalingen :

« Art. 21. De langstlevende echtgenoot van een persoon die het voordeel van titel I kan genieten, kan aanspraak maken op een pensioen op voorwaarde dat hun huwelijk dagtekent van vóór het aan de dienst of de geleverde prestaties te wijten schadelijk feit en dat bevonden wordt dat het overlijden van de echtgenoot het rechtstreeks gevolg is van het aangevoerde schadelijk feit.

Art. 22. § 1. Het jaarlijks bedrag van het pensioen bedoeld in artikel 21 wordt bepaald op 351.836 frank.

§ 2. Behalve in het geval dat het slachtoffer door het schadelijk feit werd gedood of binnen de vijf jaar na het schadelijk feit aan de gevolgen van een kwetsuur, traumatisme of ongeval in de zin van artikel 4 overleed, kunnen de commissies voor vergoedingspensioenen beslissen het in § 1 bepaalde bedrag terug te brengen tot 229.532 frank, wanneer ze oordelen dat uit de toedracht der zaak blijkt dat het overlijden in werkelijkheid voor minstens een vierde werd veroorzaakt door vreemde factoren die zich na het schadelijk feit hebben voorgedaan. Het pensioen wordt verplicht teruggebracht tot dit bedrag wanneer het overlijden zich meer dan vijftien jaar maar minder dan vijftientwintig jaar na het schadelijk feit voordoet.

Wanneer het overlijden voor minstens de helft aan vreemde factoren te wijten is of zich vijftientwintig jaar of meer na het schadelijk feit voordoet, wordt het in § 1 bepaalde bedrag teruggebracht tot 153.016 frank. »

B.1.2. In de prejudiciële vraag worden de beide voormelde bepalingen gelezen in samenhang met twee andere bepalingen die door de Raad van State in overweging worden genomen in de formulering die eraan was gegeven in de in de prejudiciële vraag bedoelde bepalingen.

De eerste bepaling is artikel 1 van de wet van 24 april 1958 « tot toekenning, onder sommige voorwaarden, van een pensioen aan de weduwen die na het schadelijk feit in het huwelijk zijn getreden met een gerechtigde van de wetten op de vergoedingspensioenen, tot het instellen van een strijdersrente en een gevangenschapsrente ten voordele van de strijders,

de politieke gevangenen en de krijgsgevangenen van 1940-1945 en ter verwezenlijking van sommige aanpassingen inzake frontstrepen ». In die formulering stelde dat artikel :

« Art. 1. § 1. Mogen hun rechten doen gelden op een pensioen, waarvan het jaarlijks bedrag wordt vastgesteld op 52.068 frank :

1° de weduwen die met één der bij de artikelen 49, 50 en 51 van de op 5 oktober 1948 samengeordende wetten op de vergoedingspensioenen, alsmede bij de artikelen 2 en 57, § 1, van dezelfde samengeordende wetten, bedoelde personen in het huwelijk zijn getreden en de toepassing van artikel 1, eerste lid, van deze wetten hebben kunnen invoeren, mits het huwelijk werd aangegaan hetzij binnen de termijn van vijf jaar te rekenen van de datum van de terugkeer van de echtgenoot in zijn haardstede, hetzij vóór 1 juli 1961 indien het niet binnen de voornoemde termijn werd aangegaan.

In dit laatste geval bekomt de weduwe die na 28 september 1950 in het huwelijk is getreden, het genot van het pensioen slechts vanaf de eerste dag van de maand volgend op die waarin zij de leeftijd van 45 jaar bereikt.

2° De weduwen die ten laatste vijf jaar na het schadelijk feit in het huwelijk getreden zijn met één der personen, bedoeld bij artikel 57, § 2, van dezelfde wetten, vervangen door de wet van 26 juli 1952.

3° De weduwen die binnen de vijf jaar na zijn terugkeer in België en uiterlijk op 17 juli 1960, in het huwelijk zijn getreden met een militair die deelgenomen heeft aan de veldtocht in Korea.

§ 2. De weduwe moet bewijzen :

1° indien dit niet vroeger bij gelegenheid van een door de overledene ingediende aanvraag om invaliditeitspensioen is erkend, dat de kwetsuur, de ziekte of haar verergering waaraan zij het overlijden van haar echtgenoot toeschrijft, te wijten is aan het feit van de dienst, de gevangenschap of de volbrachte prestaties in de zin van artikel 2 van de samengeordende wetten op de vergoedingspensioenen;

2° dat er een geheel of gedeeltelijk oorzakelijk verband bestaat tussen bedoelde kwetsuur, bedoelde ziekte of haar verergering en het overlijden.

§ 3. Kunnen op het bij dit artikel voorziene pensioen geen aanspraak maken :

De weduwen wier huwelijk niet ten minste één jaar heeft geduurd.

§ 4. De in artikel 45 van de samengeordende wetten op de vergoedingspensioenen voorziene commissiën beslissen over de op grond van onderhavig artikel ingediende pensioenaanvragen.

Wanneer zij vaststellen dat vreemde factoren, daterend van na het schadelijk feit, voor een vierde of voor de helft zijn tussengekomen in de wezenlijke oorzaken van het overlijden, verminderen zij het pensioen met een vierde of met de helft. Deze verminderingen worden

van ambtswege toegepast als het overlijden onderscheidenlijk vijftien en vijf en twintig jaar na het schadelijk feit plaats heeft.

§ 5. Dit artikel doet geen afbreuk aan de toepassing van het bepaalde van artikel 24 van de samengeordende wetten op de vergoedingspensioenen, aangevuld door het enig artikel van de wet van 22 december 1949. »

De tweede bepaling is artikel 15 van de wet van 4 juni 1982 tot wijziging van de pensioenregeling der oorlogsweduwen, die, in de in overweging genomen formulering, luidde :

« Art. 15. § 1. De onderhavige wet treedt in werking op 1 januari 1982.

§ 2. [...]

§ 3. De echtgenoten en wezen van de in artikel 1 bedoelde invaliden vanaf 1 januari 1982, kunnen uit hoofde van deze invalide geen aanspraak maken op het oorlogspensioen voorzien in de samengeordende wetten op de militaire pensioenen, de samengeordende wetten op de vergoedingspensioenen, de wet van 24 april 1958 of die van 8 juli 1970; het voordeel van het pensioen voorzien in artikel 24 van de samengeordende wetten op de vergoedingspensioenen of in artikel 20 van de wet van 8 juli 1970 blijft niettemin behouden ten gunste van de niet-hertrouwde echtgenoten en de wezen. »

Ten aanzien van het onderwerp van het verschil in behandeling

B.2.1. Het voormelde artikel 21 van de op 5 oktober 1948 gecoördineerde wetten, waarbij voor de langstlevende echtgenoten van invalide militairen het recht op een pensioen werd geopend, op voorwaarde met name dat het huwelijk dateerde van vóór het feit dat de invaliditeit heeft veroorzaakt, werd gewijzigd bij artikel 1 van de wet van 17 juli 1991, die de voorwaarde dat het huwelijk moet dagtekenen van vóór het schadelijke feit heeft opgeheven (*Parl. St.*, Senaat, 1990-1991, nr. 1133-1, p. 2) door aan dat artikel de volgende formulering te geven :

« Art. 21. De langstlevende echtgenoot van een persoon die het voordeel van titel I kan genieten, kan aanspraak maken op een pensioen op voorwaarde dat bevonden wordt dat het overlijden van de echtgenoot het rechtstreeks gevolg is van het aangevoerde schadelijk feit.

Indien het huwelijk na het schadelijk feit gesloten werd, is het eerste lid slechts van toepassing voor zover het huwelijk minder dan tien jaar na het schadelijk feit gesloten werd en het ten minste één jaar geduurd heeft. »

B.2.2. De aldus gewijzigde tekst van artikel 21 maakt geen onderscheid tussen de langstlevende echtgenoten van invalide militairen in vreedstijd en de langstlevende echtgenoten van invalide militairen in oorlogstijd. De Raad van State, die zich in het verwijzingsarrest baseert op de parlementaire voorbereiding van de wet van 17 juli 1991, is echter van mening dat artikel 1 van die wet tot wijziging van dat artikel 21 enkel betrekking heeft op de langstlevende echtgenoten van invalide militairen in vreedstijd.

Daaruit volgt dat, in die interpretatie, de voorwaarde dat het huwelijk moet dagtekenen van vóór het schadelijke feit behouden werd wat betreft de langstlevende echtgenoten van invalide militairen in oorlogstijd.

B.2.3. De wet van 24 april 1958 en de wet van 4 juni 1982 - die laatste vereist niet dat, in tegenstelling tot de wetten van 1948 en 1958, er een oorzakelijk verband wordt aangetoond tussen het oorlogsfeit dat aan de oorsprong ligt van de invaliditeit, en het overlijden - hebben weliswaar het recht op een pensioen geopend dat niet afhankelijk is van de datum van het huwelijk maar de Raad van State stelt in het verwijzingsarrest vast dat de uitkeringen waarin die wetten voorzien, minder hoog zijn dan die welke waarin wordt voorzien in de gecoördineerde wetten van 5 oktober 1948, en dat daarover de partijen het ook eens zijn.

B.2.4. In zoverre artikel 15, § 3, van de wet van 4 juni 1982 de begunstigen van die wet verbiedt aanspraak te maken op het in de op 5 oktober 1948 samengeordende wetten bedoelde pensioen wanneer de invalide overleden is na 1 januari 1982, heeft het weliswaar, zoals in de prejudiciële vraag wordt vastgesteld, tot gevolg dat identieke uitkeringen in dat geval worden toegekend aan de langstlevende echtgenoot, ongeacht de datum van het huwelijk. In de in het geding zijnde bepalingen wordt evenwel een verschil in behandeling gehandhaafd wat betreft de langstlevende echtgenoten van de invaliden in oorlogstijd die overleden zijn vóór 1 januari 1982 : diegenen wier huwelijk dateert van vóór het feit dat de invaliditeit heeft veroorzaakt genieten, krachtens de op 5 oktober 1948 samengeordende wetten, een hoger pensioen dan het pensioen dat krachtens de wet van 24 april 1958 wordt toegekend aan diegenen wier huwelijk dateert van na het feit dat de invaliditeit heeft veroorzaakt.

Ten gronde

B.3.1. De redenen die, zonder rekening te houden met de datum van het huwelijk, ertoe hebben geleid dat eenzelfde pensioen wordt toegekend aan de langstlevende echtgenoten van de invalide militairen in vreedstijd (wet van 17 juli 1991) en de langstlevende echtgenoten van de invalide militairen in oorlogstijd die zijn overleden na 1 januari 1982 (wet van 4 juni 1982), verzetten zich ertegen dat het verantwoord wordt geacht dat de datum van het huwelijk, wat betreft de langstlevende echtgenoten van de invalide militairen in oorlogstijd die zijn overleden vóór 1 januari 1982, het verschil in behandeling in het leven roept dat ter toetsing aan het Hof wordt voorgelegd : aangezien de in het geding zijnde bepalingen ertoe strekken de door de militairen (en hun rechthebbenden) door de oorlog geleden schade te herstellen, verantwoordt de omstandigheid dat hun huwelijk zou dateren van vóór of na de schade die een invaliditeit zou hebben veroorzaakt die een recht op een vergoedingspensioen opent, niet dat aan hun rechthebbenden een verschillend lot zou worden voorbehouden. Het is immers reeds omdat de wetgever oordeelde dat de oorlog, waaruit het schadelijke feit voortvloeit dat de invaliditeit heeft veroorzaakt, huwelijken vermocht uit te stellen, dat hij aan de betrokkenen het voordeel van het in de wet van 24 april 1958 bedoelde pensioen had toegekend :

« Herhaalde malen hebben de groeperingen van oorlogsinvaliden en van rechthebbenden een wijziging aan deze wetgeving gevraagd ten voordele van de weduwen die na het schadelijk feit met een oorlogsslachtoffer in het huwelijk waren getreden.

Tot staving van hun eis riepen zij de gevallen in van de verloofden van 1939-1940 die gedurende verscheidene jaren op de terugkeer van een krijgsgevangene hebben gewacht vooraleer in het huwelijk te kunnen treden.

De Regering heeft geoordeeld op deze wens voor een categorie van personen wier lot stellig belangstelling verdient, te mogen ingaan door, te hunnen voordele, een pensioen te voorzien zo het overlijden van de echtgenoot te wijten is aan het feit van de oorlog. » (*Parl. St.*, Kamer, 1957-1958, nr. 887/1, p. 2)

B.3.2. De Ministerraad doet weliswaar gelden dat de wet van 4 juni 1982, waarin geen onderscheid wordt gemaakt op basis van de datum van het huwelijk, doordat zij niet langer vereist dat een oorzakelijk verband wordt aangetoond tussen het oorlogsfeit en het overlijden, ertoe strekt een inkomen te garanderen aan de langstlevende echtgenoot veeleer dan die echtgenoot het in de samengeordende wetten van 1948 bedoelde herstel toe te kennen.

Niettemin blijft het feit dat die wet het stelsel van de samengeordende wetten heeft gehandhaafd voor de rechthebbenden van de invaliden die zijn overleden vóór 1 januari 1982; de omstandigheid dat verscheidene stelsels naast elkaar bestaan, waarvan de toepassingsvoorwaarden (te dezen, de datum van overlijden al dan niet voorafgaand aan 1982 en het oorzakelijk verband tussen het oorlogsfeit en het overlijden) of de gevolgen op verschillende wijze worden geregeld, is niet van dien aard dat ze het in het geding zijnde verschil in behandeling kan verantwoorden.

B.3.3. De prejudiciële vraag dient bevestigend te worden beantwoord.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

Artikel 21 van de wetten op de vergoedingspensioenen, samengeordend op 5 oktober 1948, zoals van toepassing vóór de wijziging ervan bij artikel 2 van de wet van 17 juli 1991, wat het vergoedingspensioen voor de langstlevende echtgenoot van een invalide militair betreft, en artikel 22 van dezelfde samengeordende wetten, zoals vervangen en gewijzigd bij de artikelen 9, 1°, en 19 van de wet van 7 juni 1989 « houdende instelling van nieuwe maatregelen van de oorlogsslachtoffers », schenden de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

Aldus uitgesproken in het Frans en het Nederlands, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, op de openbare terechtzitting van 12 februari 2003.

De griffier,

De voorzitter,

L. Potoms

M. Melchior